

I SIMPOSI

COLOM
I LA DESCOBERTA D'AMÈRICA

La primera biografia impresa d'En Cristòfor Colom

Pep Mayolas

Barcelona, 15 d'octubre de 2026

Introducció i objectius (1)

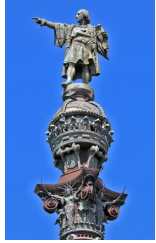

La ciència forense, a través de proves genètiques, diu que el descobridor d'Amèrica **no era genovès**, sinó que pertanyia a *«el arco mediterráneo occidental»,* és a dir, a **la zona costera de la península ibèrica de parla eminentment catalana**.

Aquesta certesa ens autoritza a presentar la **hipòtesi que en Cristòfor Colom era un navegant català**, i que com a tal es relacionaria sobretot amb gent del mateix arc mediterrani occidental. Hi pertanyien sens dubte l'empordanès **Pere Bertran Margarit**, els valencians **Bernat Boïl, Lluís de Santàngel i Antoni de Torres o de la Torre**, i també el català **Jaume Ferrer de Blanes**.

Introducció i objectius (2)

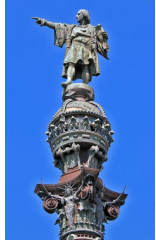

La primera impressió de la biografia de l'Almirall escrita pel seu fill fou encarregada al patrici genovès **Baliano de Fornari**. Però el cúmul d'irregularitats que envolten aquella primera edició ens conviden a **preguntar-nos si tant la biografia com l'encarregat d'editar-la** no van patir el **mateix procés de desnaturalització** a què fou sotmesa la figura **d'en Cristòfor Colom**...

Venècia, 25 d'abril de 1571

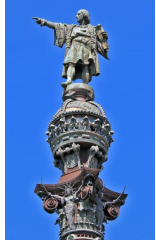

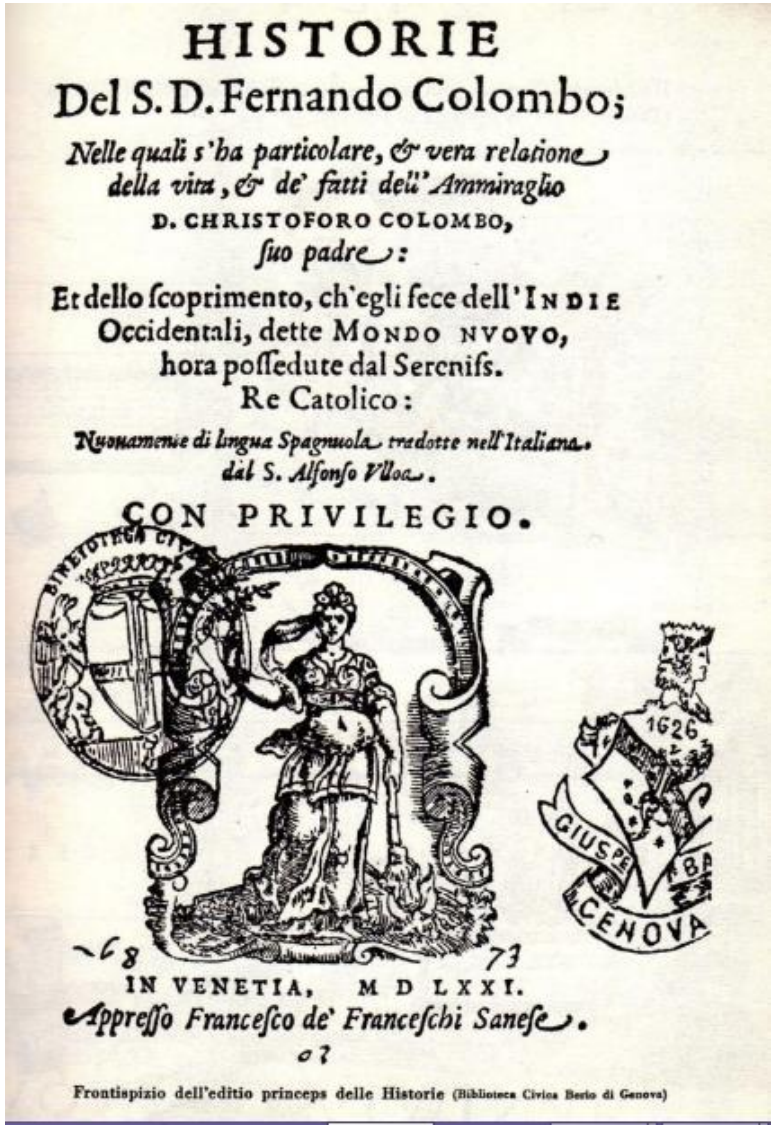

HISTORIE
Del S. D. Fernando Colombo;
Nelle quali s'ha particolare, & vera relatione della vita, & de' fatti dell'Ammiraglio
D. CHRISTOFORO COLOMBO,
suo padre:
Et dello ſcoprimento, ch'egli fece dell'INDIE Occidentali, dette MONDO NVOVO, hora poſſedute dal Sereniſs. Re Catolico:
Nuouamente di lingua Spagnuola tradotte nell'Italiana, dal S. Alfonſo Vlloa.
CON PRIVILEGIO.
IN VENETIA, M D LXXI.
Appreſſo Franceſco de' Franceſchi Saneſe.

Frontispizio dell'editio princeps delle Historie (Biblioteca Civica Berio di Genova)

El 25 d'abril de 1571 s'editava a Venècia, traduïda a l'italià, la primera biografia impresa d'En Cristòfor Colom, suposadament escrita pel 2n fill de l'Almirall, En Ferran Colom, entre els anys 1537 i 1539.

Va ser l'única de les tres edicions previstes (una en castellà, una altra en italià i una en llatí) que va arribar a la impremta.

Nebot i hereu Lluís Colom (1568)

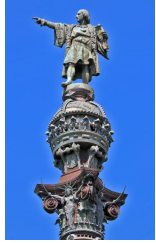

Segons un recull de «documents originals i inèdits» editats pel Decurió de Gènova l'any 1823, el pretès manuscrit castellà d'en Ferran Colom sobre la vida del descobridor d'Amèrica fou lliurat pel seu nebot i hereu **Lluís Colom** l'any **1568** a Gènova al patrici **Baliano de Fornari**, i aquest n'encomanà l'edició a un altre patrici, **Giambattista de Marini,** el qual feu traduir a l'extremeny **Alfonso de Ulloa**, empresonat a Venècia, l'obra a l'italià i a la fi s'imprimí a casa d'en **Francesco de Franceschi**, amb pròleg de **Giuseppe Moletto**.

Henry Harrisse (1830-1910)

Manuscrit passa per moltes mans... i acaba perdent-se

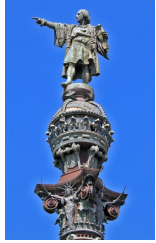

- **Lluís Colom** (presoner a Orà entre 1558 i 1572) condemnat per bigàmia.
- **Baliano de Fornari** el rep 1568.
- **Giambattista de Marini** (difunt al 1565)
- **Alfonso de Ulloa**, traductor, presoner de la Inquisició de Venècia.
- **Francesco de Franceschi** en rep la traducció a l'italià i l'estampa el 25 d'abril de 1571.
- Al pròleg, **Giuseppe Moletto** diu a **Fornari** que «no s'ha de dubtar que la història no sigui verídica. Ni tampoc dubtar que no sia escrita de mà del susdit il·lustre D. Ferran.»
- **Els inquisidors perden l'original "castellà"**. No s'ha trobat mai més.

Els Fornari i els Colom

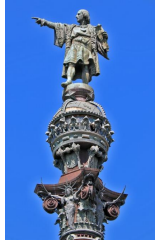

Els Fornari: Prestamistes de la Corona, tractants d'esclaus i persones de confiança de la família Colom

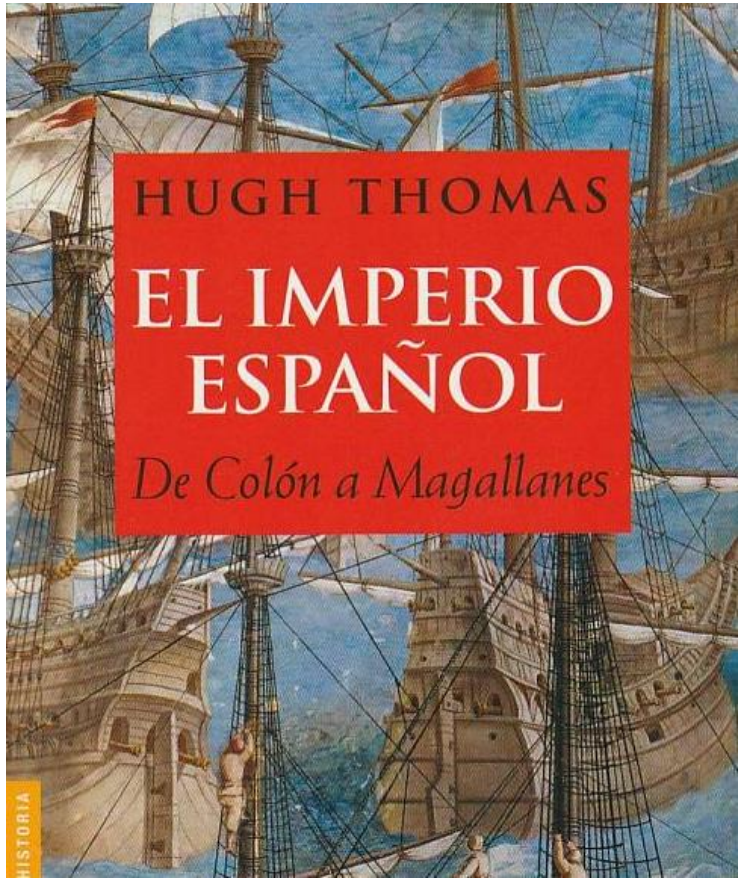

- H. THOMAS: «el nom apareix de vegades com **a Forne, Fornes o Fornis»**, associats a un Vivaldi, que en altres documents apareix com a Vivaldo o Ribaldo.
- 1527: **En Tomás i en Domingo de Forne** transporten diners de la colònia per en **Ferran Colom**, però en un altre paper, la mateixa notícia transforma en **Domingo** en "**Diego**".

Existí un Baliano de Forne?

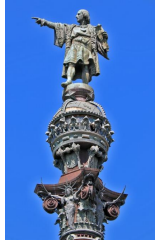

Existí un BALIANO o VALIAN **DE FORNE**?

I tingué tracte de confiança amb la família Colom?

- «*Oro para la Condesa de Gelbes que lo truxo **Balián de Forne** de Santo Domingo en el nabío de Joan Enrríquez, maestre, **año de 1551***» (Hampe, 1988, 162).
- Aquí el tenim expressat com a Balián de Forne, i transporta or des de Sant Domingo per a la comtessa de Gelves, que al 1551 era la vídua del comte Jordi de Portugal, l'anomenada **Isabel Colón de Toledo**.
- Una referència en un article de la Ruth Pike ens aclareix que **«Valián de Forne era el representant al Nou Món** de la companyia d'en Fernando Vázquez **i en Tomàs i en Domingo de Forne»**

Baliano de Fornari

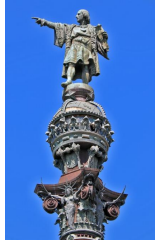

El 1568, Baliano de Fornari lliurava el manuscrit a Giambattista de Marini (difunt al 1565). Hem trobat, però, un Juan Baptista Furne. O Forne (Cioranescu, 1963)

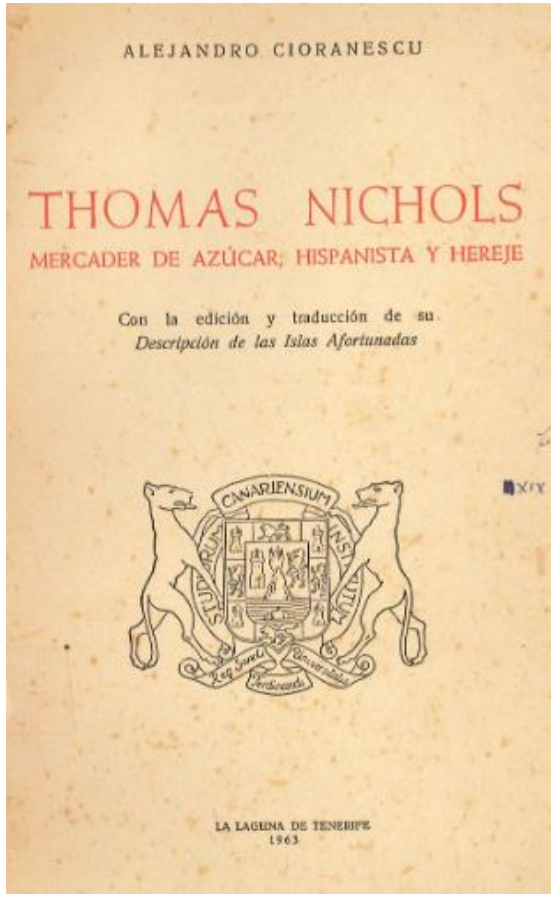

- En declaració de l'any 1560 davant del Sant Ofici, un suposat hispanista britànic, Thomas Nichols, escriu: «*En el annio de N.S. 1556 mis maiores me embiarun encomendado a Gilermo Edge, residente entonces en Tenerif y fator de elios, (...)* ***Son testigos*** *maistre Domingos,* ***Juna de Carminatis****, Antonio Durantez, en casa de quen yo posava, y* ***Juan Baptista Furne*** *y Juan Antonio Botazo y Luis Leall*»
- **Juan Bautista Forne, també corredor de llotja,** morí a La Laguna el 21 de juliol de 1573; era ja un "home malalt i vell" en renunciar al seu ofici, el 28 de gener de 1572».

Llinatges descatalanitzats (Canàries)

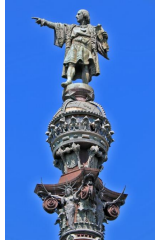

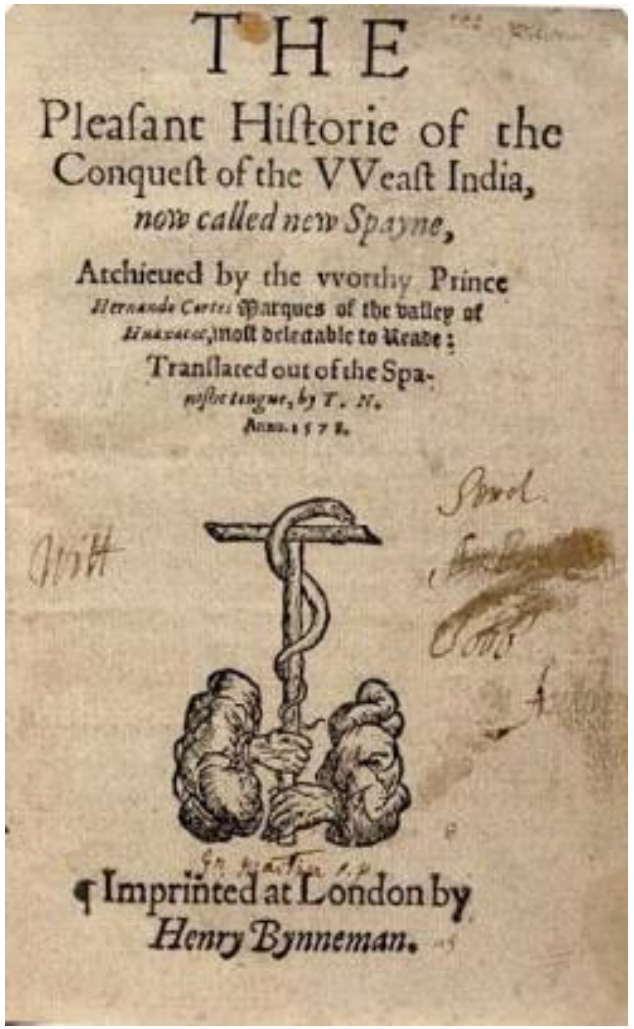

JAUME **JOVÉ** = OLAIA **FONT**

Alcalde major de Tenerife |

JOANA **JOVÉ i FONT** =

GIACOMO DE CARMINATIS

|

JUANA **JOVEN** CARMINATIS =

LÁZARO HERNÁNDEZ

| |

Pedro Carminatis **Jovel**

Alonso Fernández **Jovel**

Un Forn o Forné català al Nou Món

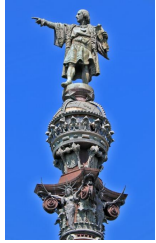

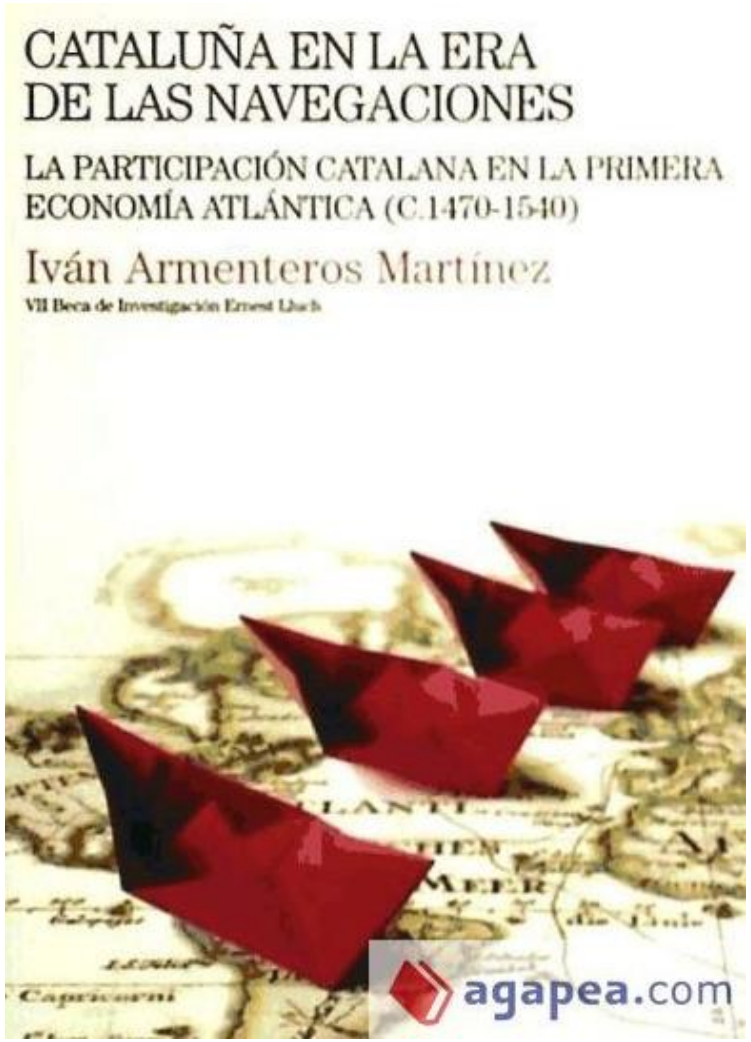

En una obra d'en Romà Pinya sobre la tan debatuda exclusió catalanoaragonesa de la conquesta d'Amèrica, que «el **2 de gener de 1510** queda registrada la llicència a favor de ***Gabriel Forne catalan*** *vecino de* ***Huydecona*** *que es en* ***Catalonia*** *hijo de Gabriel Forne e Isabel Prada e dixo por quanto el* ***queria pasar a las Indias*** *en la nao de que es maestre Diego de Basusto nos pidio le diezemos licencia para ello*».

Es diu que va ser el primer català conegut que es va registrar com a passatger cap a les Índies, però l'Iván Armenteros el cita com a **Gabriel Forn**. La data de registre és clavada, el **2 de gener de 1510**, i per tant, es tracta del mateix Gabriel Forné que esmenta en Romà Pinya. I se l'anomena **«tractant»,** entenem que d'esclaus, que és el **negoci dels «genovesos» Forne o Fornari** a principis del segle XVI.

Cronologia

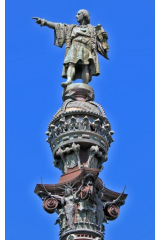

- **1551** Publicació del primer Índex de Llibres Prohibits.
- **1552** La Biblioteca Ferrandina, inaccesible en una nau de la Seu.
- **1552** *La Conquesta de Mèxic* de F. López de Gómara és feta recollir.
- **1553** Nou Índex de Llibres Prohibits.
- **1554** Lluís Colom, detingut sota acusació de bigàmia.
- **1556** Prohibició d'imprimir llibres que tractin d'Amèrica i ordre de recollida de tots els que hi hagi en circulació.
- **1558** Confirmació de la condemna a Lluís Colom i trasllat a Orà.
- **1568** Lluís Colom lliura el manuscrit original de la *Vida de l'Almirall* al patrici Baliano de **Fornari** o Valian de **Forne.** L'original arriba a les presons de la Inquisició, la qual el fa traduir a l'italià al condemnat Alfonso de Ulloa.
- **1570 Mort** a la presó del traductor **Alfonso de Ulloa.** Pèrdua del manuscrit.
- **1571** Edició *princeps* de la 1ª biografia d'En Cristòfor Colom. Segrest de la *Historia de les Índies* del p. B. Cases, que no es publicarà fins al 1875.
- **1572** Mort de Lluís Colom a la presó d'Orà.

Conclusió

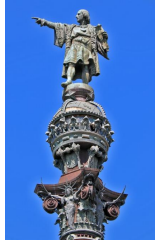

- El **manuscrit de la 1ª biografia d'En Colom** surt el 1568 de mans d'un presoner, a través d'en B. de Fornari arriba a un G. Marini que ja era mort, després és traduït en una cel·la de la Inquisició, i allí es perd per sempre, però la traducció italiana s'edita al 1571 i no té problemes de distribució ni pateix persecució quan arriba a l'Estat espanyol. Fa tot l'efecte que som davant d'una **edició d'Estat**.
- Aquestes irregularitats i la fluctuació del cognom Fornari (Fornés, Forne), així com l'existència documentada d'un català al Nou Món dit Forn o Forne, ens duen a pensar que el promotor que rep l'encàrrec d'editar la biografia podia ser un súbdit català que acostumava a traslladar remeses de gran valor a banda i banda de l'Atlàntic per als Colom.

I SIMPOSI

COLOM
I LA DESCOBERTA D'AMÈRICA

Pep Mayolas

jprivada94@hotmail.com